

FIȘA ISTORICĂ A COMUNEI SÂNTANA DE MUREȘ

I. TERITORIU ADMINISTRATIV		
1.	Forma actuala din data/actul normativ	Comună situată în județul Mureș, cu statut administrativ reglementat conform <i>Legii nr. 189/1998</i> , privind organizarea administrativă a teritoriului României, cu modificările și completările ulterioare.
2.	Situații anterioare formei actuale	Deși perioada de atestare documentară a localității Sântana de Mureș corespunde începutului de secol al XIV-lea, fondul construit este majoritar de dată recentă. Cele mai vechi construcții care datează din secolele XIV-XV sunt cele două biserici reformate de la Chinari și Sântana de Mureș. La sfârșitul Primului Război Mondial, prin proclamarea Unirii cu Țara, la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, teritoriul comunei Sântana de Mureș a intrat în granițele statului român. Începând cu anul 1920 structura politică și organizatorică a județului Mureș s-a schimbat, iar sistemul comitatelor a fost reluat sub forma județelor. Comuna rurală Sântana de Mureș (Sântana), era la nivelul anului 1921 încadrată în Plasa Murăș de sus, care conținea un total de 34 comune rurale. Reședința acestei plăși se afla la Târgul-Murăș. .
3.	Unități administrative din care a făcut parte teritoriul administrativ actual	De-a lungul timpului, teritoriul actual al comunei Sântana de Mureș a făcut parte din diverse configurații administrative, adaptate contextului politic al diferitelor perioade. Înainte de Primul Război Mondial, comuna nu aparținea granițelor statului român, ci era parte din teritoriul Austro-Ungariei. 1921 - aparținea de județul Murăș-Turda, plasa Murăș de sus 1930 - aparținea de județul Mureș, plasa Mureș 1950 - comuna Sântana de Mureș era parte din raionul Tîrgu Mureș, Reg. Autonomă Maghiară - Sântana de Mureș (comună, sat), raion Tîrgu Mureș, Reg. Autonomă Maghiară; - Bărdești (sat), comuna Voiniceni, raion Tîrgu Mureș, Reg. Autonomă Maghiară; - Chinari (sat), comuna Sîntana de Mureș, raion Tîrgu Mureș, Reg. Autonomă Maghiară; - Curteni (sat), comuna Sîntana de Mureș, raion Tîrgu Mureș, Reg. Autonomă Maghiară
4.	Denumiri succesive ale unității administrative (limba română, alte limbi)	Sancta Anna, Marosszentanna, Sântana de Mureș
5.	Localități contopite	-
6.	Localități dispărute	-
7.	Alte denumiri istorice în teritoriul administrativ	Sancta Anna - 1332, Zentanna - 1409, Zenthanna - 1451, Zent Anna - 1495, Maros Zent Anna - 1567, Marosszentanna - 1632, Szint Ana - 1850, Maros-Szent-Anna / Sin-Ana - 1854, Maros Szt. Anna - sf. sec. XIX, Sântana de Mureș - prezent
8.	Fapte istorice notorii în teritoriul administrativ	Opoziția populației față de stăpânirea habsburgică;

		Răspândirea religiei romano-catolice și ecoul reformei protestante
9.	Drumuri istorice, vaduri, poduri	Drumul roman de la Chinari este atestat ca sit arheologic în Repertoriul Arheologic Național (RAN). Drumul a fost observat pe malul drept al râului Mureș. Acesta aparține Epocii romane. Drumul roman de la Sântana de Mureș este atestat ca sit arheologic în Repertoriul Arheologic Național (RAN). Acest drum ducea spre castrul de la Brâncovenești. Au fost sesizate urme ale drumului roman care trecea de-a lungul râului Mureș. Acesta aparține Epocii romane.
10.	Data construirii cailor ferate stațiilor c.f.	-

II. LOCALITĂȚILE

1.	Statutul administrativ actual din data/actul normativ	Comună situată în județul Mureș, cu statut administrativ reglementat conform <i>Legii nr. 189/1998</i> , privind organizarea administrativă a teritoriului României, cu modificările și completările ulterioare.
2.	Atestarea documentară a localităților	Prima mențiune documentară a localității Sântana de Mureș este consemnată în anul 1332 sub denumirea de „Sancta Anna”. Încă de mai devreme, la nivelul anului 1319 era atestată documentar și localitatea Pynar (actuala Chinari), care este componentă a acestei comune.
3.	Denumiri succesive ale localităților (limba română, alte limbi):	Sancta Anna, Zentanna, Zenthanna, Zent Anna, Maros Zent Anna, Marosszentanna, Szint Ana, Maros-Szent-Anna / Sin-Ana, Maros Szt. Anna, Sântana de Mureș , Bardos, Bárdos, Bardes, Bardos, Marosbárdos, Bârdești Pynar, Pinárd, Uihegy, Várhegy, Várhegy, Chinari , Bankffalwa, Bankfalwa, Banfalva, Csikbánkvalva, Udvarfalva, Curteni
4.	Modul de formare al localităților (creștere normală, creștere prin aporturi de populație, creștere prin împroprietărire, creștere prin industrializare ș.a)	Dezvoltarea așezărilor umane din zonă a fost influențată de factorul istoric. Fiind poziționată într-o zonă cu puternice presiuni politice, în perioada de administrație și dominație ungară (de la începutul secolului al XI-lea și pe parcursul secolelor următoare), a fost instaurată o puternică politică de colonizare. Aceasta a facilitat dezvoltarea economică și religioasă, aspect care a avut un rol crucial în conturarea sistemului de așezări așa cum îl cunoaștem astăzi. Astfel populația este mixtă (predominant de origine română), însă comunitatea etnică maghiară este puternic reprezentată. Componenta confesională reflectă și aceasta mixitatea din punct de vedere etnic și religios, iar diversitatea ocupațiilor și tradițiilor completează această particularitate a teritoriului. Începând cu secolele XII-XIII, în acest areal s-au așezat pe lângă populația autohtonă românească și secuii, care au întemeiat așezări noi sau au conviețuit alături de comunitățile existente. Deși nu există (până la mijlocul secolului al XVIII-lea) date certe legate de modul de configurare al așezărilor umane și mai ales de evoluția sistemului de localități (astăzi componente ale comunei), cercetările arheologice întreprinse evidențiază

		prezența unor lăcașe de cult, care datează din secolele XIII-XIV, în Chinari și Sântana de Mureș. Pe aceleași amplasamente se vor ridica mai târziu sau se vor reconfigura bisericile reformate pe care le regăsim și astăzi în cele două așezări. Relatări (sub forma unor dovezi scrise) privind prezența unor comunități organizate și a unor așezări se regăsesc începând cu secolul al XIV datorită registrelor de dări papale, care atestă printre altele și prezența localității Sântana de Mureș. La nivelul anului 1790 toate așezările au caracteristicile unor localități dezvoltate mai degrabă spontan, prin acumulări succesive, deși există o organizare în jurul unui spațiu de tip central, unde se găsește și biserica. Trama stradală este una de tip organic, iar parcelarul este de asemenea cu o formă în special organică. Se remarcă și amplasarea așezărilor în proximitatea cursurilor de apă (în special Sântana de Mureș, Chinari și Curteni). Harta militară realizată de austrieci în intervalul 1869-1887, evidențiază un nivel al dezvoltării mai ridicat, aspect care este reflectat atât de trama stradală, cât și de parcelar. Evoluțiile cele mai evidente în plan teritorial se remarcă în cadrul localității Curteni, care are o trama stradală mai ortogonală. Sistemul de drumuri este și el clar definit, căile de acces având trasee mult mai regulate. Deși configurația generală a așezărilor este una de tip organic (fiind influențată și de particularitățile reliefului) se remarcă o atenție acordată tramei stradale și parcelarului pentru toate așezările. Reprezentative pentru evidențierea particularităților teritoriului la începutul secolului al XX-lea sunt Planurile directe de tragere ale Armatei Române, care evidențiază o evoluție nesemnificativă a rețelei de localități în comparație cu harta militară austriacă (prezentată anterior). În schimb sunt prezentate indicii clare ale caracteristicilor reliefului (prin evidențierea curbilor de nivel), dar și a cadrului natural, prin reprezentarea suprafețelor împădurite. Trama stradală prezintă o dezvoltare în principal organică, reflectând astfel evoluția spontană a așezărilor. Excepție face localitatea Curteni, care prezintă o tramă stradală și un parcelar mult mai organizate.
5.	Monumente istorice/poziție lista/categoria	În prezent, conform Listei Monumentelor Istorice aprobată prin Ordonanța 2.828 din 2015, în UAT Sântana de Mureș sunt listate 3 monumente istorice, Dintre cele 3 poziții din LMI, una singură se încadrează în categoria monument de arheologie.
6.	Situri arheologice declarate zone de interes prioritar	Cercetările arheologice și documentele istorice demonstrează că teritoriul pe care se situează comuna Sântana de Mureș a fost populat din cele mai vechi timpuri. În Repertoriul Arheologic Național, la nivelul comunei Sântana de Mureș sunt incluse ca situri arheologice 7 obiective, 3 dintre ele fiind înscrise și în Lista Monumentelor Istorice:
7.	Alte construcții cu valoare istorică locală	În cadrul U.A.T. Râmnicu Sărat au fost identificate trei categorii de construcții cu valoare: • Construcții cu valoare arhitecturală mică, în

		număr de 6; • Construcții cu valoare arhitecturală medie, în număr de 7; • Construcții cu valoare arhitecturală mare, în număr de 7.
8.	Denumiri istorice în localități	Sancta Anna, Zentanna, Zenthanna, Zent Anna, Maros Zent Anna, Marosszentanna, Szint Ana, Maros-Szent-Anna / Sin-Ana, Maros Szt. Anna, Sântana de Mureș Bardos, Bárdos, Bardes, Bardos, Marosbárdos, Bărdești Pynar, Pinárd, Uihegy, Várhegy, Várhegy, Chinari Bankffalwa, Bankfalwa, Banfalva, Csikbánkvalva, Udvarfalva, Curteni
9.	Fapte istorice notorii în localitate	• Opoziția populației față de stăpânirea habsburgică; • Răspândirea religiei romano-catolice și ecoul reformei protestante
10.	Distrugerii ale localităților/construcțiilor (incendii, cutremure, inundații, asedii ș.a):	Un caz particular este cel al localității Curteni, care la finalul secolului al XVIII-lea este surprins de planurile militare austriece ca fiind așezat în legătură directă cu cursul de apă al Mureșului, iar pe latura vestică este mărginit de un braț secundar al acestui râu, în raport cu care erau amplasate mai multe mori. Având în vedere faptul că această localitate era mărginită la est și la vest de brațele Mureșului, accesul în localitate se realiza din vest prin intermediul unui pod. Din punct de vedere al caracteristicilor planimetrice, această așezare se încadra în specificul acestei zone, având o formă organică și un parcelar neregulat. În planul austriac de la finalul secolului al XIX-lea aceiași localitate o regăsim în altă poziție, mai la nord și având o configurație planimetrică total diferită. Trama stradală și parcelarul evidențiază o tipologie de așezare de tip planificat, caracteristică pe care o păstrează în mare măsură și în prezent. În comparație cu localitatea Curteni, toate celelalte așezări ale comunei și-au păstrat caracterul de dezvoltare organic, chiar dacă a existat o evoluție la nivel teritorial. „Astfel, fostul braț al Mureșului, în lungime de 10.560 m, cunoscut și sub denumirea de Brațul Morii din Sântana, care străbătea localitatea Sântana de Mureș (7.960 m) și o parte din teritoriul orașului (2.600 m), își avea obârșia în zona de hotar cu satul Curteni, unde încă la începutul secolului al XVIII-lea exista un stăvilar din nuiiele.” Paragraful de mai sus confirmă prezența satului Curteni (care era identificat sub denumirea de Curteniul mic) cu deschidere la acest braț al Mureșului și încercările de limitare a pagubelor pe care le provocau inundațiile, care aveau loc la începutul secolului al XIX. Aceiași sursă menționează aprobarea la nivelul anului 1838 a unui plan pentru construirea de zăgazuri și alte lucrări în vederea înlăturării inundațiilor. În harta austriacă de la finalul secolului al XIX-lea Brațul Morii nu mai apare reprezentat, fiind cel mai probabil întrerupt de lucrările de apărare împotriva inundațiilor, iar terenul aferent fiind reutilizat pentru

		agricultură. Sursa documentară amintită mai devreme confirmă faptul că, datorită inundațiilor repetate, locuitorii satului Curteni au fost nevoiți să se mute și să-și întemeieze altă localitate situată mai la nord. Această mutare a localității este confirmată și de alte surse. Spre exemplu pe avizierul Bisericii Reformate este menționat faptul că mutarea satului s-a realizat între anii 1786-1788, motivul fiind efectele inundațiilor pe care le provoca râul Mureș. Tot aceeași sursă menționează faptul că începând cu anul 1788, a fost reconstruită și biserica reformată, care ar fi fost relocată prin reutilizarea materialelor de la biserica inițială.
11.	Operațiuni urbanistice de amploare care s-au desfășurat în localități	Asupra așezărilor omenești acționează un complex de factori ce contribuie la stabilirea caracteristicilor morfologice ale acestora, dar și a funcțiunilor lor precum: factorii fizico-geografici, economici și demografici. Din punct de vedere fizico-geografic, zona studiată se află la confluența dintre zona de deal și câmpie. Aceste caracteristici ale reliefului, au permis așezarea localităților în special în lungul unor cursuri de apă, cum ar fi cel al Mureșului. Astfel, teritoriul actual al comunei s-a dezvoltat în lungul văilor cursurilor importante de apă, cu excepția localității Bărdești. Condițiile fizico-geografice au fost astfel determinante în formarea așezărilor comunei. Forma actuală a structurii administrativ teritoriale și a configurației spațiale a comunei corespunde cu cea înregistrată la 1968, în urma adoptării Legii nr. 2 privind organizarea administrativă a teritoriului României. Resursele bogate și variate din această zonă au dus la o evoluție în privința nivelului de trai al locuitorilor, dar și a dezvoltării morfologice a comunei. În timp, dezvoltarea economică a comunei a contribuit la organizarea teritoriului acestora, respectiv la relațiile dintre așezări, dintre locuințe și alte activități. Datorită așezării favorabile, a fost facilitată asigurarea mijloacelor de trai. Factorii geografici precum relieful nefragmentat, solurile fertile și suprafețele plane au încurajat activitățile agricole, dar și creșterea animalelor, aceste aspecte fiind evidențiate de construcțiile tradiționale și de o serie de anexe gospodărești de dimensiuni generoase. În legătură cu factorii economici și fizico-geografici a acționat și factorul demografic. Populația comunei a cunoscut variații în ceea ce privește dezvoltarea demografică. De la primele date regăsite în anul 1850 și până în anii 2000 populația a variat, după anul 2011 până în prezent acesta înregistrând o creștere consistentă cu 898 de locuitori. Poziția geografice a comunei, în sfera de interes a

		diverselor puteri politice și militate învecinate, în special a Imperiului Austro-Ungar, a influențat puternic dezvoltarea demografică și etnică, atât a județului Mureș cât și a comunei Sântana de Mureș. De asemenea, această poziție a determinat ca de-a lungul timpului, așezarea Sântana de Mureș să fie expusă diverselor conflicte militare astfel încât, locuitorii și zonele construite au fost afectați. Cu toate acestea, variațiile care s-au înregistrat în cadrul numărului populației, schimbarea statului administrativ și de organizare al comunei și diversele influențe politice și puteri instaurate au determinat evoluția așezărilor. Prin urmare, legat de factorul demografic, și factorul socio-politic a intervenit în evoluția așezărilor din zona studiată. Influența marilor puteri, în special a Regatului Ungariei, începând cu secolul al XI-lea și continuând alternativ în secolele următoare, a determinat răspândirea populației de etnie maghiară și a religiei reformată, în special în cadrul așezărilor dedicate studiului. Cu toate acestea prezența comunităților românești a rămas una importantă, iar religia greco-catolică a fost foarte bine reprezentată.
12.	Cartiere istorice și părți istorice din localități	- Dezvoltarea inițială a satelor comunei s-a realizat în jurul bisericilor, de-a lungul drumului roman de la Sântana de Mureș și de la Chinari, dar și de-a lungul cursului râului Mureș. - Zonele centrale, cunoscute ca „vatra satului”, reprezintă nucleul istoric, cu o densitate mare a construcțiilor însă nu prezintă un fond construit extrem de valoros, acesta fiind înlocuit în mare parte. - Extinderile ulterioare din perioada comunistă au dus la apariția unor areale, cu parcelar regulat și fond construit modern. - Zona din sudul satelor Bărdești și Sântana de Mureș au cunoscut o dezvoltare puternică în ultimii ani, datorită accesibilității dată de drumul național DN15E, dar mai ales de proximitatea față de municipiul Târgu Mureș

Coordonator,

Specialist Atestat Ministerul Culturii

Urb. Laura-Elena TUCAN

